

הסביבות

עלון להפצת המוסר

"אוהל יוסף" - גובהרדוק ירושלים

ע"ש ישיבתו הראשונה של רבינו גרשון ליבמן זצ"ל נוסדה גטו וילנא תש"ב

תמוז התש"פ

פרשת מטות - מסעי

גליון מספר 298 (331)

דגל המוסר לרבינו גרשון ליבמן זצ"ל / מטות

"ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת זווקת התורה אשר ציווה ה' את משה" (ל"א - כ"א)

נכון הדבר שמידות הכעס, ההקפדה, הגאווה וכו' מפסידות את הנפש ומזיקות אד, **איזה קשר לחכמה ולבואה?** ועוד, אצלנו הכעס הוא כעס אמתי, כעס הלב ולא סתם כעס כלפי חוץ, **הסבא מנובהרדוק זצ"ל** היה מראה את עצמו ככועס על תלמיד שסרח, וצועק עליו אד בהסתלק התלמיד **היה מסתובב ומחייך**. אנו כועסים עד כדי איבוד הצורה וצלם אלהים, **ובכל זאת אין אנו מרגישים שזה מביא אותנו לידי טעות**, או שכחה וכדומה. אין אנו מבחינים בקשר בין זה לזה, **בין שכחה לכעס? והנה הגמ' בפסחים הנ"ל מדברת על הלל הנשיא!** הוא בודאי לא התייחד ולא התנשא בבחינת מתכבד בקלון חברו ח"ו, הוא כיון רק לזרו את התלמידים לשם שמים. **ואף על פי כן שכחו** ונתעלמה הלכה ממנו! כן הדבר בדבורה הנביאה: עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל, אף על פי שלא היתה כאן גאווה, לשם גאווה וכלל זאת נגדה אחריה שכחה. וכן במשה רבנו. עייה, וכן באלישע ועוד דוגמאות רבות כמובא בגמרא שמה.

לכוון להלכה, תלוי בתיקון המידות.

אומר רש"י ז"ל: לפי שבא משה לכלל כעס, בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים, וכן אתה מוצא בשמיני למילואים שגא' ויקוץ (משה) על אלעזר ועל איתמו, בא לכלל כעס, בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים, ויד את הסלע עיי' **הכעס טעה**.

וכן מובא בגמ' פסחים סו': כל המתוהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, מהלל, דאמר מר, התחיל מקטרו בדברים וקאמר להו הלכה זו שמעתי ושכחתי. אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה, דתני, חדלו פרוזן בישראל חדלו עד שקמתי דבורה, שקמתי אם בישראל וגו' וכתבי עורי דבורה, עורי עורי דברי שיר וכו'. ובהמשך, ריש לקיש מביא ראייה מהפרשה שלנו על משה רבנו, כדברי רש"י ז"ל.

במבט ראשון, נראים המאמרים האלה כגזמאות גדולות. מעשים בכל יום שאנו כועסים ומתהירים ואין אנו סובלים מזה עד כדי כך!

אד, מכל הדוגמאות האלו **מתברר ללא ספק** כי השקפת חז"ל היא, **שאם הדין אינו מתוקן במידותיו**, אינו יכול לכוון את ההלכה. אין לדין אלא מה שענינו ראוות, ואם אינו מתוקן, **המשך בעמוד ב'**

מעשה רב

זהירות משבועת שווא

נהגת כשורה, ופסק הדין שלך בעיני השבועה היה נכון. **אחרי שנרגעו הרוחות והגנב החזיר את הכסף**, פנה המרא דאתרא לבעל הבית, ושאל אותו למה היה מוכן לשלם רוב רובו של הכסף, וכשהגיע לתשעת אלפים חמש מאות רובל נעצר ולא רצה לשלם יותר. ענה לו: יש ברשותי חמשת אלפים מזומן, אלפיים נוספים אשיג ע"י מכירת כלי הכסף שלי, אלפיים חמש מאות נוספים אוכל להביא ממכירת הספרים שלי. אבל כשהגיעתי לתשעת אלפים חמש מאות והתובע לא היה מוכן גם לסכום זה, ידעתי שיותר מזה לא אוכל להתחייב **אלא א"כ אקח הלוואות, ולכן אינני מוכן**. כל זה סיפר ה"מחזה אברהם" לבעל הדין שהתחייב להישבע, ואמר לו שלא ישבע מיד, אלא ילמד מהנתיבות על ההכנות שיש לעשות לפני שנשבעים. כך או כך, מהמעשה של ה"נתיבות" אפשר ללמוד שני לקחים. אחד, שהאדם צריך לתת כל מה שיש לו על מנת לחסוך את השבועה. והלקח השני, לא לקחת הלוואות, שהוא לקח חשוב במיוחד לבני דורנו.

בעל ה"מחזה אברהם" מפארי גידוליה של סלבדקא ישב פעם בדין תורה, והורה לבעל דין שהוא מחוייב להישבע. קם האיש והתכונן להישבע מיד. פנה אליו אב בית הדין ואמר לו, לפני שתישבע, אני רוצה לספר לך סיפור על בעל ה"נתיבות המשפט". כידוע, חוץ מגאונותו, היה גם עניו גדול מאוד, הוא היה נוהג להתלבש בבגדים פשוטים כדי שלא יכירוהו, וכשהוצרך לנסוע בדרכים, לבש בגדים עוד יותר פשוטים.

פעם נסע בעגלה לוורשא עם אנשים נוספים, לפתע צעק אחד הנוסעים שגנבו לו חבילת שטרי כסף שהחזיק בכיסו, היה זה סכום כסף גדול מאוד. הנתיבות המשיך ללמוד ולא שמע כלל מהמתרחש סביבו. לפתע הצביע הנוסע על הגאון, ואמר שהוא הגנב, וגם נתן כמה "סימנים", כמו למשל שישב בשקט ועוד "כמה סימנים". חלק מהנוסעים גם הצטרפו להשערה זו. כשהגיעו לוורשא, הזמין הנוסע את בעל הנתיבות לדין וזוה אצל אחד מרבני העיר העיר. לדין הגיעו גם חלק מנוסעי העגלה שרצו לראות איך יפול דבר.

מקומו של אדם

במדרש רבה: **אלה מסעי בני ישראל** למה זכו ליקרב בתורה כל המסעות האלו. **על שקבלו את ישראל**, עתיד הקדוש ברוך הוא לתן שכרם. וכי הם קבלו את ישראל? ומה היא "זכותם"?

אמר יעקב ליוסף, לך נא ראה את שלום אחיך... **"ויבא שכמה" מקום מזומן** לפרוענות- בשכס עינו את דינה, בשכס מכרו את יוסף, בשכס נחלקה מלכות בית דוד. [תנחומא בראשית וישב ב'] ומהו העניין במקום מסויים?

יש מקום המשפיע על האדם וכבר כתב הרמב"ן [ויקרא יא'] שהעוף הגדל במדברות, נעשה דורס אף שאין בטבעו לדרוס. הרי לנו מקום משפיע.

אחד מגדולי הדורות התעלה בבית הכנסת לתחושה עילאית. **התברר כי לפני שנים רבות** התפלל שם הגר"א **מווילנא זצ"ל** וההשפעה תורתה על המקום.

"ומעין של שיטים היה של זנות, שהיה משקה לסדום" [מדרש בלק] מעיין שמשקה לסדום, מושפע, ויכול להשפיע רוח עבירה על השותה ממנו. ובני ישראל שתו ממנו וכשלו.

מתבאר: כי המקום אינו דומם, אלא מקבל את ההשפעה, ויכול להשפיע על הנמצא בתוכו. **חובה מוטלת לא להיות במקום שהיו נעשים בו חטאים**, ואדרבה, להיות שייך את הטהור והמעמיד אותו.

שכרן של מקומות שקבלו את ישראל, היינו שכרן היה שקבלו, שהרי רק מקום המוכשר יכול לזכות את ישראל להיותם בתוכו, **ובני ישראל קדשוהו בעוברים שם**- וזהו שכרן שנתפרסמו.

יש מקום שבו עלינו לדעת, אף שצריך לפעמים להיות בו, אבל הלב צריך להיות מנותק ממנו, ולעומת זה, **לקדש את המקום שנמצאים בו אנתנו**- ובכך נושפע עלינו עוד ועוד מסגולת המקום ומעלותיו.

הסביבות

- על פרשת השבוע..... עמוד ב'
- אמרות ופתיגים..... עמוד ב'
- נקמת מדין!..... עמוד ג'
- דגל המוסר מסעי..... עמוד ד'
- הבא לצבוא צבא..... עמוד ה'
- דמויות הוד..... עמוד ו'

דגל המוסר מטות / המשך

כל נקבה, לא עשו פעולה שהיתה מובנת מאליה ומחוייבת מצד השכל. כל מה שהאדם יותר מופשט מעניני עוה"י. יותר מתקדש. יותר עניו, יותר נכנע, אז הישגיו בלימוד התורה והבנתה יותר גבוהים ונעלים. ומדוע נקבעה לחרות הלכה כבית הלל? לפי שהיו נוחים זה לזה, והיו מקדימים את דברי בית שמאי. ההלכה נקבעה כאן לפי מידות האדם והליכותיו ולא לפי מידת ידיעותיו. בניגוד גמור לתפיסתנו אנו. גם בשמים מסכימים, וההלכה נקבעת בארץ על ידי החכמים המכוונים את ההלכה. מן השמים אח"כ מסכימים עמהם. ובמסכת עירובין נ"ה: היינו דאמר אבדימי בר חמא בר דוסא: מאי דכתיב: לא בשמים היא, ולא מעבר לים היא... רבא אמר: לא בשמים היא, לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים, ולא תימצא במי שמרחיב דעתו עליה כים. רבי יוחנן אמר לא בשמים היא, לא תימצא בגסי רוח, ולא מעבר לים היא, לא תימצא לא בסחריים ולא בתגרים.

וכד מובא בגמרא בענין הבהרת שבנגעים, כאשר היה מקרה של ספק, הקב"ה אמר טהור ובמתיבתא דרקינא אמרו טמא. הלכו לשאול הלכה מר' איור שמואל בר נחמני, ופסקו טמא, ואע"פ שבמתיבתא דרקינא כבר פסקו אחרת, אך זהו צורך לשאול כאן כי התורה לא בשמים היא ולהגיע לעומק הדיון יש צורך בחכם על המקום להתעמק ולהבין כפי מה שניתנה למשה בסיני.

נמצאו למדים כי לכוון אל האמת זה תלוי בתיקון המדות וביטול הנגעים האישיות, ביטול הכעס והזיזות, ולא רק בריבוי הידיעות, וחיפוש החכמה. ידאת ה' היא החכמה.

הרי הוא כאילו אין לו עינים, ואין עיניו רואות, ואפילו בנושאים שאין לו בהם נגיעה אישית כגון קביעת מועדים, כריתות וכו'. אינו יכול לכוון בלי תיקון המדות. כן היה אצל הלל, ששכח הלכה מהלכות הפסח בעקבות כעסו, אף כי אין שום קשר אישי להלכה הנ"ל. וכן מובא במדרש בפרשת שמיי: א"ר הווא בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, ואלו הן בשבת, ובכלי מתכות, ואונן. שם המדרש מסביר את שלשת המקורות.

רבי ישראל יעקב לובצ'אנסקי ז"ל היה מסביר מדוע הספר "בית יוסף" נתקבל יותר מכל הפוסקים שהיו בדורו, זה בגלל שהיה מתוקן יותר בחמדת הממון וכיזוע. בלי תיקון המידות כניל, אם הוא חכם חכמתו מסתלקת, כל שכן מי שאינו עדיין חכם, אינו יכול אפילו להבין פשוט.

לפעמים אנו רואים אדם עולה לספר תורה, ופתאם אינו יכול לומר את ברכות התורה אע"פ שהוא יודע אותם, אימתא דציבורא מפריעה לו. ומהו אימתא דציבורא? הווא אומר: מידות, רצון לכבוד, או איזו הקפדה או כעס או שנאה. הדברים הגיעו אצל קמטא ובר קמטא עד לחורבן ירושלים! בגלל הכעס שנבע מהזלזול בכבודו, וביותר לעיני החכמים, כל חכמתו נסתלקה ממנו ולא נתקדשה דעתו עד שהביא את החורבן הגדול על כל עם ישראל.

כך קרה בפקודי החיל כשחזרו מן המלחמה. הם לא הרגישו את טענת החייתם כל נקבה? אין זאת אלא שבגלל המידות והשחוד עם מדיו, באו לכלל טעות, ולא הרגו נפש

דברי רבותינו בעלי המוסר על פרשת השבוע

רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

"החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא"

(ל"א ג - ד') יש אומרים שני אלפים מכל שבט ושבט שלח, ויש אומרים שלשת אלפים מכל שבט ושבט, שנים עשר אלף משמרים את כליהם, עליהם נאמר [שיר השירים ד, ב] שניך כעדר הקצובות, שכלם מתאימות, ושנים עשר אלף לתפלה. ומנין שכן, שנאמר: אלף למטה אלף למטה. [במד"ר כ"ב ב']

מבואר במדרש שמספר האנשים שיצאו לתפילה היה זהה לאלו שיצאו למלחמה, שואל המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין, הרי מלחמת מדין היתה "מלחמת מצוה", שיצאו אליה על פי ה', וא"כ לבטח יינצחו במלחמה, א"כ למה היו צריכים לצאת לתפילה שנים עשר אלף איש כמו אלו שיצאו למלחמה? ועוד שאלה, מלשון חז"ל משמע שיצאו מכל שבט ושבט לתפילה, שיצאו מחוץ למחנה, וכמו שאלו יצאו למלחמה, אלו יצאו כנגדן לתפילה ועמדו כנראה סמוך אליהם. לכאורה למה היו צריכים לצאת מחוץ למחנה, היה מספיק שיתפללו הצלחתם בתוך המחנה? ט אומר המשגיח, מכאן לומדים יסוד בתכונות נפשו של האדם, כל אדם ואדם שיוצא למלחמה, ממלאת אותו תחושה שלכוחי ועוצם ידי, ואדם שלא עובד על מידותיו, יקשה עליו לעקור מקרבו תחושה זאת, שיש בה כפירה. אמנם, אלו שיצאו למלחמת מצוה היו אנשים צדיקים ויראים, אבל עדיין קינן החשש שמא יתלו את הצלחתם במלחמה לעצמם ולכוחם, במקום לייחס אותה במלואה לה' צבאות, ואפילו שכולם ידעו כי מלחמת מצוה ומטרתה נקמת ה' במדין, מ"מ עדיין היה קיים חשש של "כוחי ועוצם ידי". לכן, מטרת יציאת שנים עשר אלף מתפללים, כדי להורות שאין בכח המלחמה לנצח אלא התפילה היא הגוברת על המדיינים. ולא די שיתפללו בתוך המחנה, אלא היו צריכים להתפלל סמוך ליוצאי המלחמה, כדי שיראו הם בעיניהם את כח התפילה, וייחסו את הצלחתם אך ורק אליה. -

וכיון שאדם קרוב למראה עיניו, אם לא היו רואים במו עיניהם את כח התפילה, היו נוטים אחרי מראה עיניהם והיו אומרים שכח המלחמה הוא זה שהכריע את מדין

אחת הדרשות שנשא רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שאל: כתוב בתורה במלחמת מדין שמשו רבינו בחר שלושת אלפים איש מכל שבט, וחילק אותם לשלוש. שליש, כלומר אלף אנשים, לקח אל הקרב ממש. אלף אנשים כדי לשמור על הכלים, כלומר לשמש את הלוחמים, ואילו אלף נוספים כדי להתפלל. ויש לשאול: הרי היו כל כך הרבה "גימלאים" בשבט, וא"כ למה בחר משה מתוך שלושת האלפים הצעירים שגייס לצבא, אלף שיתפללו... מדוע שכל זקני השבט לא יתפללו? והרי גם כל העם יכול להתפלל, ואילו האלף שגייס משה "מיותרים" כביכול? אלא - הפטיר רבי יעקב - מכאן לומדים שרצה משה רבינו להראות, ששקולה התפילה בדיוק כמו הלחימה עצמה... ורואים כמה גדול כוחה של תפילה כפי שמובא בגמרא שכל זמן שאלעזר המודעי היה מתפלל, היה בר כוכבא נוחל ניצחונות. שהיה מבקש "ריבונו של עולם אל תשב בדין היום". אך ברגע שבר כוכבא הרג אותו, ובכך נהפך לבר כוזיבא, נלכדה העיר ביתר.

"וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס בן אלעזר הכהן לצבא"

מפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר. אמר הקב"ה, מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור יגמור. [רש"י]. שואל רבי חיים שמואלביץ, מנין יסוד זה, שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור? ומתוך, אינו דומה דבר הנעשה חלקים חלקים לדבר הנעשה בחטיבה ובשלימות אחת. אם כמה אנשים משתתפים לעשייה אחת, הרי היא נעשית חלקים חלקים, לא כן אם המתחיל בה הוא גומרה, הרי נעשית המצוה בשלמותה, לכן היא שווה הרבה יותר, והיא הנותנת שדווקא פנחס נשלח לנקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים ולא אחר.

מחשבת מוסר

אמרות ופתגמים

"גריבוי זהירות בכבוד חבירו און לחושי משום לפני עורר לא תתן מכשול"
(הגר"ס)

"היצר הרע דומה לזנב, אף שמגרשים אותו כל פעם, מ"מ חוזר פעם על הפנים ופעם על היד"
(הגר"ם בלאזער זצ"ל)

"אנעשה לו עורר כנגדו, זכה, כנגדו, אהד עושה מהעורר כנגדו, ואהד עושה מהכנגדו עורר"
(הסבא מנובהרדוק)

"אם חשפך היצר בסלח לכו חשפחו בראה נא בענינו, חשפך ברפאינו חשפחו בגרד עלינו"
(הגר"א)

"השכל הכי גדול הוא ואני בתומי אגד"
(הסבא מנובהרדוק)

"מי שאין לו מעצור לתאוותיו וכעסו ילך למדבר"
(הרמב"ם)

נקודה בפרשה

מיתת משה ונקמת מדין

"נקם נקמת בני ישראל וכו' אחר תאסף אל עמך וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין"

אף על פי ששמע משה שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא אחר. [רש"י].

רבי יעקב גלינסקי בדרשתו, אמר, כי מפסוק זה יש לנו שלשה לימודים. א'. הלימוד הראשון מומחש ע"י מעשה שהיה עם בעל ה"שאגת אריה", וסיפר אותו **רבי חיים מבריסק**. אשה זקנה דפקה על ביתו של רבי חיים וואלוז'נר, ובפיה סיפור ובקשה בצידו. לפני חמישים שנה התגוררתי בכפר ליד וואלוז'ין. באותם הימים, ה"שאגת אריה" עבר ממקום למקום (היה זה בימי גלות), והתאכסן בכפר שלנו במשך כמה חודשים. ה"שאגת אריה" הקפיד לא לאכול "חדש" גם בחו"ל, ולי היה קמח מה"ישן", והייתי אופה לו שלוש חלות. כשעזב את הכפר, בירך אותי שאזכה בעשירות, ואזכה לבנות שלושה בתי כנסיות כנגד שלושת החלות, שניים בגולה ואחת בארץ הקודש. ב"ה, המשיכה האשה לספר, בעשירותי בניתי בית כנסת אחד בוילנא ואחד בעיירה אחרת (הרב מבריסק העיד כי התפלל באותו בית כנסת). והנה עתה, קפצה עלי זקנה, יש לי את הסכום המלא, ממון רב, לקיים את המשך הבטחתו לבנות בית כנסת בירושלים, אך כיון שאין לי מכרים בירושלים, באתי לשאול אולי לראש הישיבה יש קשרים בירושלים, אפקיד את הכסף ברשותו, והוא כבר יעביר את זה לתעודתו. התפלל ר' חיים, לכי לביתך, מה דוחק אותך? אם ה"שאגת אריה" בירך אותך, הרי לא תעזבי את העולם עד שתבני שלושה בתי כנסיות, יש לך ביטוח חיים, מה בווער לך? ביטוח מהשאגת אריה ...

אומר רבי יעקב גלינסקי למשה רבנו היה ביטוח חיים מהקב"ה, מלחמת מדין, כל עוד שהוא לא נלחם במדין הרי הוא מבוטח שאינו נאסף אל עמיו, ובכל זאת החליט משה רבנו, וכי אחתש בחיים שלי בשעה זו שנפלה בחלקי מצוה להילחם באלו שהחטיאו את ישראל בפריצות? באותו היום הוא כבר ערך גיוס, לנקום בחטא הפריצות - "גדול המחטיאו יותר מההורגו". ואף שמשה רבנו ידע להעריך כמה שווה עוד שנת חיים שלגדול כמותו, והבין כי אם יישאר בחיים, עם ישראל יוכל להרוויח הון רוחני וגשמי רב, חיים נוספים של משה רבנו איש האלוקים, אבל הוא הפקיר הכל, ובכך לימד אותנו מהו חטא! מלחמת מדין לימדה אותנו, ראשית כל, מה המשמעות וגודל הפגם של חטא, ועד היכן מגיע חומרתו של עוון. אך זה לא הכל, ב. לימוד שני לימד אותנו משה רבנו, דברים אקטואליים לימינו. ישנם הרבה בארץ ישראל שטוענים על לומדי התורה שאינם הולכים לצבא ואינם נושאים בנטל האחריות הגנת הארץ. בואו ונראה מה אפשר לענות להם: בואו ונתבונן על הגיוס הראשון בתורה, הגיוס הראשון שהיה בתולדות עם ישראל, מלחמת מדין. שלושים ושה אלף חיילים יצאו למלחמת מדין, שנים עשר אלף למלחמה עצמה, לחזית, שנים עשר אלף לשמירת הכלים ושנים עשר אלף לתפילה. נמצאנו למידים, ששליש מהצבא המגויס היו חיילים שהתפללו, המתפללים הם חלק מהגיוס, הם אינם פטורים מהצבא, הם הצבא בעצמם. כאן בארץ ישראל, ישנם החושבים שאנו מצפים להענקת פטור מהצבא ללומדי התורה, טעות היא! אנו חושבים כי הם הצבא עצמו, כך למדנו מהגיוס הראשון של עם ישראל: המתפללים היו צבא ההגנה לישראל! דבר שלישי למדנו ממלחמת מדין, לאחר הגיוס משה רבנו לא עמד בראש, אלא שלח את פנחס ללחום עם המדיינים. שאל הקב"ה את משה, הרי עליך המצוה ללחום, ומדוע הינך שולח שליחים? ובאמת משהו לא מובן כאן, משה רבנו מסר נפשו, כפשוטו, על מלחמת קודש זו עד שהפקיר את חייו למענה, ולפתע, בביצוע הלוחמה למעשה, הוא נעמד בצד ושלח את פנחס? השיב משה להקב"ה, איני יכול להילחם אישית, כי גדלתי כמה שנים במדין, מצאתי שם שידוך. הכרת הטוב! למדנו מכאן "הפקרת חיים" ולא "הפקרת הטוב". ראו עד היכן מגיע חובת "הכרת הטוב".

"וימסרו מאלפי ישראל" (ל - "א ה") להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר [שמות י"ז - ד] עוד מעט וסקלני, ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן. [רש"י]

רבי יואל סירקיש בעל הב"ח, כיהן כרבה של העיר קראקוב, אנשי עירו לחמו בו בכל שנות כהונתו והדבר גרם למחלוקת בעיר. לפני פטירתו נאספו סביב מיטתו ראשי הקהילה, וביניהם גם בעלי המחלוקת שהיו נלחמים בו והצרו את צעדיו כל השנים. הרים הב"ח את עיניו וראה את בעלי המחלוקת, נאנח מרה ואמר: עכשיו באתם אלי? הורידו הללו את ראשיהם, ואחד מנכבדי העדה אמר כשעיניו זולגות דמעות: רבי! על הפסוק "וימסרו מאלפי ישראל" אומר רש"י "להודיעך שבחן של רועי ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מהו אומר [שמות י"ז - ד] "עוד מעט וסקלני", ומשמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו ללכת עד שנמסרו בעל כרחן". לכאורה הרי מסופר כאן שבשחן של ישראל, והיה צריך לומר להודיע שבחן "של ישראל", לא של "רועי ישראל". אלא, רועה ישראל, אם מחבבים ומכבדים אותו בחייו, לא תמיד שבח הוא לו, להיפך, לפעמים זה סימן שהחניף לבני עדתו, וסבל את מעשיהם המשוניים, וכפי שהגמ' בכתובות [ק"ה]: אומרת, אם ראית תלמיד חכם שבני העיר אוהבים אותו, לא בגלל מעלתו, אלא כי לא מוכיח אותם במוסר. ולכן, כשרואים שאותם האנשים שהמנהיג התאונן עליהם "עוד מעט וסקלני", נכונים למסור את נפשם עליו בשעת מיתתו, הרי זה "להודיעך שבחן של רועי ישראל", יש כאן הוכחה נאמנה שזה היה מנהיג ישראל אמיתי, שגם מתנגדיו מעריצים אותו, ומכירים, שזה שלא חי איתם בשלום קודם, בגלל שלא נשא להם פנים והוכיחם בדברי מוסר.

הסטייפולר מתרץ מדוע כתוב שבחן של רועי ישראל ולא שבחן של ישראל, על פי דברי **רבי ישראל מסלנט** שאומר, שיש באדם כוחות גלויים וכוחות נסתרים. לדוגמה, לאדם יש בן שאינו שבע ממנו נחת, ומאיך תלמיד שמאוד חביב עליו. באופן גלוי הוא מראה פנים שוחקות וחיבה לתלמידו, אבל אם יהיה חשש סכנה, הוא יקדים להציל את בנו לפני תלמידו, כי בכוחות הפנימיים החבויים בו, אהבתו לבנו רבה יותר, גם אם כלפי חוץ נראה הדבר אחרת. ולפי זה מובן, אם בני ישראל לא היו רוצים לסקול את משה רבנו, היינו יכולים לחשוב שהאהבה עכשיו אליו והסירוב שלהם לצאת למלחמה כי ידעו שמיתתו תלויה בזה, ואהבה זו נובעת מהכוחות הגלויים, אבל מכיון שבגלוי היו מתרעמים עליו ורוצים לסקולו, וברגע שנודע להם שמשה רבנו הולך למות, הרגישו התעוררות פנימית וסירבו לצאת למלחמה, זו ראייה שאהבתם למשה רבנו היתה אהבה פנימית, מתוך קשר נפשי עמוק למשה, חהו "שבחן של רועי ישראל".

בספר "חיי מוסר" (ח"א קע"ג) מובא בשם **הסבא מנובהדוק** הרגש בעיני מיתת משה. מבוואר בספרי והובא ברש"י, "מיד שמיתתו של משה מתעכבת עד לאחר מלחמת מדין, ואף על פיכך הלך משה ועשה בשמחה", הרי אומר שכל זריזות משה לצרכי המלחמה היתה ההיפך הגמור מאיזו שהיא נגיעה או אינטרס עצמי, שהרי ברגע שתסתיים המלחמה, יגיע רגע מיתתו. כאשר שבו ישראל מן המלחמה ומשה ראה שהשאירו את הנקבות בחיים, היה עליו לכאורה לשמוח, שכן נמצא שהמלחמה עדיין לא נסתיימה, ואם כן יש לו למשה עדיין שהות לחיות. אף על פי כן: "ויקפוץ משה על פקודי החיל וכו' החייתם כל נקבה?" הרי לפנינו כעס שכולו טהרה לשם שמים, נקי מכל פירוור ואבק של נגיעה ואינטרס עצמי! ולמרות זאת מגלים לנו חז"ל שגם על "כעס כזה" נענש משה רבנו ונתעלמו ממנו הלכות הגעלת כלים. מעתה נבין, עד כמה כעסינו והקפדותינו, שאינם נקיים ואינם לשם שמים, מזיקות לנו.

נקם נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף אל עמך (לא, ב). אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא אחר (רש"י) נצטווה משה רבינו לצאת למלחמת מדין, ואף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא אחר. אך בפועל נאמר כי לא משה עצמו יצא למלחמה אלא שלח את פנחס. ואמרו חז"ל: אמר משה, אני שגדלתי במדין אינו דין שאלחם עמהם, כדאמרי אינשי: בירא דשתית מינא מיא לא תשדי ביה קלא. ותמוה הדבר מאוד, מאחר שנצטווה משה רבינו "נקום", כיצד נדחה ציווי זה בגלל חשבון של הכרת הטוב ודרך ארץ. למדנו מכאן - **אומר מרן הגר"ח שמואלביץ** - שחיוב הכרת הטוב "מפרש" ומבאר את כוונת ציווי ה', והרי זה ככל המידות שהתורה נדרשת בהן. על כן כששמע משה רבינו את הציווי "נקום נקמת בני ישראל", הרי בשל חיוב הכרת הטוב שהיה לו כלפי מדין, הוא פירש את הציווי למינוי שליח ולא שהוא עצמו יצא למלחמה.

דגל המוסר לרבנו גרשון ליבמן זצ"ל / מסעי

"כי אתם עוברים את הירדן... והורשתם את הארץ וישבתם בה" (ל"ג ב"ג)

השפעת הסביבה

אומר רש"י: והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה, תוכלו להתקיים, ואם לאו. לא תוכלו להתקיים בה.

סוג הם, כדי לכוון ללחום בהם ואיד לבטלם. כך בלימוד המוסר. חשוב לדעת את המחלה ולדעת איד ללחום בה וכן דוד המלך אומר "רפאה נפשי כי חטאתי לך", החטא הוא מחלה וצריך רפואה וסייעתא דשמיא.

התורה מזהירה מאד מפני הסכנה של סביבה לא מתאימה, ומצווה את בני ישראל שכאשר יגיעו לארץ ישראל הם חייבים לדאוג לסלק את כל הגויים יושבי הארץ **לבל יפלו ברשת השפעתם הרעה**. בזה תלוי הקיום שלהם בארץ: ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה. בפרקים אחרים, התורה מזהירה לבל יתחברו לעם כזה או לעם אחר. וכן לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, הם צריכים להתרחק מסביבה רעה ומכל סיבה העלולה להשפיע עליהם לרעה.

אשר על כן התורה לא ביקשה רק ללחום נגד היצר הרע, אלא דרשה לארגן את הסביבה בצורה כזו שלא לתת ליצר הרע להיכנס. זוהי גם מלחמה ביצר מלחמה יסודית, לא לתת לו לעלות על העגלה, כי אחר כך יהיה הרבה יותר קשה ללחום כדי לבטלו ולגרשו. ולזה כיוון הגר"א באומרו שיש שני סוגי יצר הרע, אחד חיצוני ואחד פנימי. היצר הרע החיצוני צריכים לברוח מפניו, הוא חזק מאד, צריך להשתדל שלא לתת לו להיכנס, והוא סוד הסביבה המיוחדת, ואין עצה אחרת. ואם לאו הוא נכנס בכל פינה, וגם בזמן לימוד המוסר, וכן באמצע תפילת שמונה עשרה, בבחינת "גופו כאן וראשו באספמיה", עד כי כמעט ואין בחירה, שבויים בידי היצר. היצר הרע החיצוני גורם להתעצמותו של היצר הפנימי. ההשפעה מבחוץ גורמת לאסון בפנים, ואז אנו בגדר "בפני ובשפתי כבדוני, ולבו רחק ממני", אנו נכנסים למלחמה כמנוצחים מראש. הראש שלנו נתון בכל מיני מחשבות זרות עד כי אין לנו יותר רצון וחשק ללמוד, אין רוח חיים, ועל מצב זה אומר הנביא "ובשיקוציהם נפשם חפצה", עד כי אנו בדרגה של הולכי על ארבע, קשורים בטבורנו אל האדמה.

יש לשאול: מדוע אין התורה מסתפקת בעיקר ההוראה לבני ישראל, שהיא המלחמה ביצר הרע? הרי אם ילחמו ביצר הרע וינצחו אותו אז הם מוגנים נגד כל השפעה רעה! ואז שום סביבה רעה ושום שכנים רעים לא יוכלו להפריע להם. וכן מביא רש"י ז"ל על המאמר במסכת ברכות (ה): לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגו ואל תחטאו, מפרש רש"י, ירגיו יצר טוב היינו שיעשה מלחמה עם היצר הרע. זהו התכלית. הגמרא מציינת את כל הדרכים המבטיחים לאדם את ההצלחה במלחמה זו.

משל למה הדבר דומה? לתולעת הנמצאת בתוך הצנן ומרגישה בו כל תענוגותיה, ואינה מעלה על דעתה שיש תפוח ויש פירות יותר מתוקים. זוהי שאיפת "נהיה ככל הגויים" ואין חושבים כמה יותר נפלא להיות "הו עם לבדד ישכון" וממילא אין אנו מרגישים שום התחלפות, שום התעלות, אנו תמיד בתוך הצנן, ואולי בקושי נעשה טובה ונרצה לעבור לתוך צנן אחר, אך העיקר להישאר בתוך הצנן. זהו הסוד של דרישת התורה לברוח מהשפעה מבחוץ, לדבוק בעולם מיוחד, בסביבה גבוהה.

למלחמה זו צריך כללים, וצריך לדעת אותם כמו בכל מלחמה. לפעמים שני בני אדם רבים בתגרת ידיים, או רגליים, או כפה והם כבר מכירים כל אחד את התנאים של המלחמה ואת אופני התגובה. אבל עם יצר הרע איך מנהלים מלחמה כזו? הרי לא כל בני האדם שווים, וכשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות. **אלא לנו לומדים מוסר** ויש לנו מושג כלשהוא כמלחמה כזו. וכמו שהיה אומר ר' שמחה זיסל זצ"ל: "כמו שצריכים ללמוד במשך שש שנים, כך צריך שש שנים אחרות כדי ללמוד איך ללמוד". וזכרנו איך בפולין היו מכינים תרופה נגד מחלת עצבים, אך מי שרצה להתרפות לא הסתפק בתרופה שהיתה נמכרת בבית מרקחת אלא היה מוסיף כסף פרטי לרופא כדי שייכין לו את התרופה. אבל היו אנשים קמצינים שלא רצו לשלם, והסתפקו בתרופה המצויה, ואף צחקו על האחרים המבזבזים את כספם, אבל בסוף ראו מי צדק. אותו דבר בלימוד המוסר, חשוב יותר לדעת איך ללמוד.

ידוע המחקר שאם באים כמה בני אדם בעיצומו של יום בהיות השמש בצהריים, אל אדם אחד ואומרים לו: "לילה טוב, מדוע אינך הולך לישון". בהתחלה הוא מתנגד, ולא מקבל, אך אם יתרבו האנשים ושוב ושוב יאמרו לו "לך לישון" אז הוא יקום בעיצומו של יום וילך לישון ויקבל את הדברים ויחשוב שעכשיו לילה. מה שענינו רואות, כנראה שהוא טועה, שהוא לא נורמלי. זהו כחה של השפעה, זוהי עובדה: העין רואה, הלב חומד וכלי מעשה גומרים. קשה לעמוד בפני ההשפעה.

לדוגמה, אצל החסידים מתפללים במהירות כידוע, והם טוענים שמטרת המהירות היא כדי למנוע מהיצר הרע לטפס עליהם בזמן התפילה, כמו עגלה הממהרת ואינה מאפשרת לילדים קטנים הרצים אחריה לטפס עליה. אבל מה נעשה אנו אם כבר כשמתחילים התפילה היצר כבר נמצא בתוך העגלה, וגם אותו אנו מובילים במהירות והוא מתענג מזה. ר' ישראל סלנטר זצ"ל לימד אותנו איך צריך כל אחד להתמודד לפי כוחותיו, נטייתו ויצר הרע שלו, באיזה ספר ללמוד, באיזה פרק, באיזה מאמר עד שהוא מוצא את המלים המדברים אל לבו, למצב הפרטי שלו, ובהוא מתרגש, בזה הוא מצליח לדבר עם קונו ולבקש ממנו את עזרתו, ושוב ושוב עד שמגיע לדרגה של אשרי ילוד אשה שזכה שהשכינה מדברת אתו בכל עת, זה משה רבנו ע"ה.

מתעלמים מן האמת ולא שמים לב למציאות של חטאים תרדוף רעה ר"ל.

וממילא כמה זה מחייב אותנו ללחום נגד היצר הרע החיצוני, לכוון את הפצצה למקום הנכון ולא לזרוק סתם באוויר. כך היה ר' ישראל סלנטר זצ"ל אומר: "בתחילה כשלמדתי מוסר, רגזתי על העולם כולו ודנתי את עצמי לזכות, למדתי יותר מוסר, רגזתי גם על עצמי וגם על העולם כולו, למדתי יותר מוסר, רגזתי רק על עצמי ודנתי את כל העולם כולו לזכות". ככל שלומדים יותר מוסר, נעשים יותר פקחים ומבינים יותר איך לנהל את המלחמה. וזהו מלחמת היצר האמתית: "רגזתי רק על עצמי".

המלחמה ביצר הרע דומה למלחמה בין עמים, צריך לדעת איך להתכונן, היכן להילחם, היכן להטיל פצצות, צריך ריגול ומחשבה. סתם לזרוק פצצות, אין בזה תועלת, וייתכן שזה עוד זיוק. ללמוד מוסר בלי בירור המצב, בלי לדעת על מה ללמוד זה לא מועיל. כך בעולם הרפואה. מלחמה נגד המחלה, נגד החיידקים, חשוב לעשות צילושים כדי לדעת בדיוק את מקומם, ומאיה

אנו נמצאים בעולם מיוחד, בסביבה מיוחדת רחוק מכל ההשפעות. אך אנחנו מרגישים את זה בבחינת "פת בסלוי" ולא מעריכים את זה כראוי. על כן עלינו להתעורר, ולנצל את האפשרות הזו שלפנינו ולהתפלל לסייעתא דשמיא, שנוכה לכוון אל האמת ולנצח את יצרנו. ה' יעזרנו על דבר כבוד שמו אמן.

"והקרייתם לכם ערים ערי מקלט התיינה לכם" (ל"ה י"א) כתוב בגמ' [מכות י']: שלט ובו היה כתוב 'מקלט' היה על פרשת דרכים, כדי שיראה הרוצח ויפנה לשם. בספר "מעדני אשר", תמה החזון איש: מדוע לרוצח שעשה מעשה מתועב מקילים עליו, וכותבים שלט 'ערי מקלט' כדי שידע בקלות איך להגיע למקום? ומדוע כשכל עם ישראל עולה לרגל ומגיעים אנשים מכל קצווי תבל לא ציוותה התורה לעשות שלטים שידעו איך להגיע ומתריץ: ברציחה, שאירע דבר מתועב, אם לא יהיו שלטים - יצטרך הרוצח בשוגג לשאול בדרך היכן מקום ערי מקלט, וישאלו אותו מה קרה, את מי הרגת, וכיון שאירע דבר מתועב - אין הקב"ה רוצה שידברו על זה, אלא שיסתיים הסיפור כמה שיותר מהר, לכן ציווה לעשות שלטים. משא"כ בעלייה לרגל, שהוא דבר קדוש, לא רצה הקב"ה שיהיו שלטים, אלא שישאל העולה לרגל איפה זה ביהמ"ק, וישאלו אותו מדוע הוא הולך לבית המקדש, והוא יענה לעליה לרגל, דבר קדוש - הקב"ה הפץ שידברו אודותיו כמה שיותר.

"ואת הערים אשר תתנו ללוים את שש ערי המקלט אשר תתנו לנו שמה הרצח" (ל"ה ו') שואל רבי אייזיק שר, מדוע נקבע עונש גלות דווקא לרוצח בשגגה, ומדוע נבחרו דווקא ערי הלוויים לערי מקלט לרוצחים בשגגה? ומסביר, אשמתו של הרוצח בשגגה היא חוסר זהירות, והגמ' בסנהדרין [ל"ז:]: אומרת, לא שגלות מכפרת עוון, ואפילו אב שעלה בסולם והשלב נשבר ונפל על בנו והרג אותו, חייב גלות, ולכאורה האב הזה ודאי לא רצה במות בנו, וזה אסון נורא עבורו, ולוקה בכפליים - גם שבנו נלקח ממנו, והוא היה הגורם לזה וגם שגולה ממקומו לעיר מקלט, אין זאת אלא שלא יצא ידי חובתו בדקדוק חובת הזהירות המוטלת על האדם בענין שפיקוח דמים. ואם התרשל האדם בחובת הזהירות, תיקונו ותקנתו אחת, לשוב אל היסוד, אל "התורה מביאה לידי זהירות", לכן הוא גולה לעיר מקלט, אלו הן ערי הלוויים. והיו ערים אלו בתי מדרש חיים, והוא היה הגורם לזה וגם שגולה ממקומו לעיר מקלט, אין זאת אלא שלא התעסקות בתורה יחד, נדרש כל אחד להתעלות במידה המרובה ביותר שבכוהו להגיע, "ונס אל אחת הערים האלה וחי", אם התלמיד גלה, מגלים רבו עמו, ואם הרב גלה, מביאים אליו את כל ישיבתו [מכות י']. כל זאת, כדי להרבות "חיים", וכמו שהמשנה - [אבות ה' ב'] אומרת "מרבה ישיבה מרבה חכמה מרבה חכמה מרבה חיים."

כל הבא לצבא...

רבי שבתי יודלביץ זצ"ל

וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא" (ל"א ג')

בספר "דרשות המגיד", מספר **רבי שבתי יודלביץ זצ"ל**, שבזמן "גזירת גיוס בנות", נשלחתי ע"י גדולי ישראל למסור דרשות ברחבי הארץ, למסור את הוראתם המדויקת של ח גדולי ישראל שאסרו את גיוס הנשים. לפני שאני הופעתי, דיבר לפני "מודרני" שאמר, אדרבה, נחיצותן של הבנות להתגייס ראויה על למאוד, וזה בגלל קידוש ה' הרב שכרוך בזה, קידושה' הנובע מכך שיראו כולם כי בנותינו יכולות לתרום למדינה. אדרבה, אולי בעקבות המפגש עם הבנות הצנועות שלנו, יתעוררו אחרים לתשובה שלימה ולחיי קדושה וטהרה. סיים אותו רב את דבריו, לא לפני שסיפר לנוכחים כי את הוראתו הוא מיישם בראש ובראשונה על בנותיו שלו, אשר משרתות כולן באופן סדיר. כשקיבלתי אחריו את זכות הדיבור, פניתי אל הנוכחים ואמרתי "רבותי, אין לי זמן לדרשות ארוכות, הבה אספר לכם רק סיפור קצר". נו... סיפור כולם רוצים לשמוע, ואכן, באולם השתררה דממה, ואני פתחתי וסיפרתי את הסיפור הבא:

באחת העיירות בתקופת ההשכלה, התגורר לו יהודי שפונה בפי כל "**בערל אפיקורסי**". שמו של בערל הזה- מעיד כמה עדים על טיבו- ואכן- אותו יהודי היה מאותם חלשי אופי שנסחפו אחרי רוח התקופה "ובגד בוגדים", בגדו באביהם שבשמים. הוא לא היה נראה כגוי, אדרבה, בפרהסייה הם קיימו את כל המצוות כולן, ואילו את רשעותם הם הצפינו עמוק עמוק בליבם פנימה. ובכן, אפיקורס שכזה היה גם בערל מיודעינו, וכשם שהוא היה אפיקורס, באותו מידה בדיוק אשתו היתה צדקת אמיתית, וכל הנהגותיה אפילו כאלו אשר אינן אלא בינה לבין קונה, היו הליכות הראויות לבת ישראל צנועה וכשרה.

באחד מימי הכיפורים, השקיפה אשתו של בערל מעזרת הנשים- ולחרדתה הבחינה כי מקומו של בעלה בבית הכנסת נפקד. עד לאותה שעה, הוא נוכח בכל התפילות, שכלפי חוץ הוא קיים את כל המצוות כולן, אבל עכשיו, קרוב לשעת נעילה, הוא נעלם פתאום. חשדותיה של האשה, שהכירה את בעלה לפני ולפנים, התעוררו. היא הבינה כי אין להוציא מכלל אפשרות שבעלה הלך הביתה, וכעת הוא סועד את ליבו בשוק משוקי של העוף אותו בישלה לסעודת סוף הצום, הוא הלא מסוגל להכיל, אבל בינתיים לא היו בידיה ראיות, ולוותר על תפילת נעילה בכדי לעקוב אחריו מעשה בעלה היא לא היתה מעוניינת, ולכן החליטה לחכות לסיום התפילה, ואז לברר למפרע מה הוא עשה כשלא היה בבית הכנסת. ואכן, כשהיא פתחה את סירי השרשור במוצאי יום כיפור, היא קיבלה אישור מלא לחשדותיה, וקל היה להבחין כי אחד הכרעיים של התרנגול,

אותו בישלה בערב יום כיפור, נעלמה בלי להשאיר עקבות, אם כי עקבות בעלה דווקא ניכרו היטב. כשהיא גילתה את הדבר, והתברר לה מכל ספק כי בעלה הפר את מצוות היום הקדוש וסעד את ליבו בעיצומו שליום כיפור. המתנה לו בבית בפנים זועפות, וכשהגיע, פרצה בזעקות רמות וקראה לעברו: רשע מרושע! הלוואי שתחנק, אינך מתבייש לאכול ביום כפור, עד להיכן הגעת כופר שכמותך! הוא הכחיש את אשמותיה מכל וכל, ואני?? אכלתי?? על מה את מדברת? הוא העמיד פני תם, אבל אשתו הצביעה לעבר הסיר הפתוח והבהירה לו כי הראיה בידה בדמות השוק החסר מן העוף. בערל ניסה להתחנן ולבקש את אמונה של אשתו, הוא אף היה מוכן להישבע בכל הקדוש והיקר לו, אבל זוגתו ידעה בדיוק מה ערכה של שבועתו. "אין לי צורך לא בשבועותיך ולא בהתנצלויותיך" היא קראה בזעם, והפנתה לו את גבה. מי אמר לך כי אני הוא שאכלתי את העוף, אולי החתול נכנס ובוחר לעצמו חתיכה הראויה להתכבד בה? אולי הרוח העיפה את הסיר והכרע המדוברת נפלה מתוכו? אולי בכלל שכתת להכניס את החתיכה לסיר, אולי ואולי...

אשתו לא ראתה צורך להשיב על טענותיו המגוחכות של בעלה- רק הגיבה עליהם בשתיקה רועמת. אבל בשלב זה, בערל אפיקורס העלה את הטענה הניצחת שסבור היה כי בוודאי תאלץ אשתו להאמין לדבריו. יש לי הוכחה לחפותי! הוא טען בלהט, והאשה הסכימה להקשיב לו. מה הראיה, היא שאלה בנימה צוננת ובערל השיב לה: שמעי נא, את הלא טוענת כי לפני תפילת נעילה אכלתי את כרע העוף אשר בישלת לסעודת צאת הצום, האומנם? "אכן כן" השיבה האשה. "ובכן, לטענתך, אני בשרי כעת שהרי עדיין לא עברו שש שעות מאותה שעה בה סעדתי את ליבי בבשר. האם מקובלת עליך טענה זו?" המתין בערל לתגובתה של אשתו, והיא מיהרה לאמת את דבריו "אמת ויציב". "א"כ, המתין פשוט וברור מעתה! הכריז בערל בשמחה, "הגיש לי בבקשה כוס חלב, ומיד תראי איך אני שותה מלוא פי. אם אני אשתה חלב, סימן הוא שאני לא בשרי. נקל להסיק מכך כי לא אני הוא זה אשר אכל את כרעו של העוף!" סיים הוא בתרועת ניצחון.

"זהו הסיפור בערל אפיקורס, וכולנו מבינים גודל סכלותו "סיימתי את סיפורי בפני קהל מאזיני. והנמשל כבר ברור היה מאליו, רב העומד על הבמה מול הציבור היקר, ומכריז כי שלח את בנותיו להתגייס לצבא בו מוטלת יהדותן וטהרתן בסכנה איומה, אינו בגדר רב כלל וכלל, ובוודאי שאין להביא ראיה מהנהגתו שלו להיתר או לאיסור! הכרזתו, ופני הרב חפז.

"ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש" (לג, לה)

אומר **רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל**: פטירת אהרן הכהן היתה בראש חודש אב. והנה לא מצאנו בכל התורה שתזכיר ותקבע לדורות יום מיתתו של צדיק, רק אצל אהרן הכהן, ונפסק בטור או"ח (סימן תקפ"ו) שאע"פ שהוא ראש חודש, מ"מ מותר להתענות בו, ונקרא יום זה יום תענית לצדיקים. ואפשר, שמייוחדת בזה מיתת אהרן משאר אבות העולם, כי אהרן היה הרב הגדול לאהבת שלום ורדיפת שלום, ולכן הסתלקותו של אהרן יש בה בכיה וצער עמוק לדורי דורות, כי אין צער כמו הסתלקות של מביא שלום בעולם. ואולי קשורה לזה ההלכה, שמשכנס אב ממעטים בשמחה. ראש חודש אב הוא תחילת ימי חורבן המקדש וגלות ישראל, והמקור לכל החורבן בא מהסתלקותו של אהרן - איש השלום, וכמפורש בחז"ל שחורבן בית שני בא מפני שנאת חינם. וחז"ל הדגישו: "היה מתלמידיו של אהרן, אהב שלום ורודף שלום (אבות פ"א מ"ב), שבראש ובראשונה צריכים אנו לרב שילמדנו לאהוב את השלום, שכן, באמת רוב האנשים אוהבים דוקא את המחלוקת, כי כאשר יש שלום הכל שקט שליו ומשמעם, לא כן כאשר מזדמנת מחלוקת יפה ושמנה, יש חוויות מעניינות, החיים מגוונים יותר... זאת ועוד, בזמני שלום הרבה אנשים נבלעים ומוסתרים ברקע שבצד, לא שומעים אותם ולא רואים אותם, לא כן בשעת מחלוקת - בולטים הם לעין כל, ויש להם הזדמנות להשמיע את דעותיהם.

הבה נודה על האמת: המחלוקת עבור רובנו היא מתוקה מדבש ונופת צופים, וצריך רב גדול כמו אהרן, ללמדנו לאהוב את השלום, עוד לפני שנוכל לעשות פעולות מעשיות של רדיפה אחר שלום. משל למה הדבר דומה? לאותו ילד שהזדמן למקום שריפה גדולה בבית מגורים, ורואה את הפעולות הנמרצות של מכבי האש, עולים ויורדים בסולמות גבוהים, מצילים אנשים, מתיזים מים, והוא רואה ומשתאה על המראה, וכ"ש אם הוא עצמו לקח חלק באיזו פעולת הצלה, ואף קיבל תשואות חן על כך, שמעתה מחכה הוא בכליון עיניים מתי תזדמן עוד פעם שריפה ענקית כזאת, וכבר הוא חשוד מעתה להדליק את בבית בכדי לעבור עוד פעם את החוויה הגדולה הזו, ואפילו לגרום לאסון כבד ח"ו, ויש צורך גדול ללמדו לא לאהוב את השריפה. זה ממש מה שהיה אהרן מלמד, לאהוב את השלום ה"משנעם" ולשנוא את המחלוקת ה"מרגשת"! לכן יום הסתלקותו של אהרן הוא יום צער ורדיפה לדורות, ועלינו לזכור את תורתו של אהרן, לדעת שעד כמה שהמחלוקת נחמדת למראה ותאוה היא לעינים, אסון וקללה נוראים מונחים בה, ולעומתה מביא השלום שפע של הצלחה וברכה מרובה.

"וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פנחס"
 מפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר, אמר הקב"ה, מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור. [רש"י].

שואל ה"שפתי חכמים", הרי עיקר המצוה של פנחס שהרג את זמרי ולא בהריגת כזבי, וא"כ מדוע הזכיר הקב"ה את הריגת כזבי? ובעל הטורים פירש"י וישלח אותה משה", והנשיאים לא שלח עמהם, כדי שלא יתביישו שבט יא שמעון שנהרג נשיאם. לפי זה אפשר לתרץ שלא רצה הקב"ה לעורר את המעשה של שבט שמעון, כדי שלא לביישם.

אומר רבי חיים זייציק, רואים מכאן איך מדקדקת התורה הקדושה בכל מילה ובכל הנהגה, והכל במידה ובמשקל. כדאי לוותר על הנשיאים ועל עזרתם בזמן מלחמה, ובלבד שלא לבייש את שבט שמעון, וכן נוהג הקב"ה כביכול מלהזכיר את שמו שלזמרי, כדי שלא לעורר את מעשה ההטא".

* * *

שואל **רבי חיים שמואלביץ**, מנין יסוד זה, שהמתחיל במצוה אומרים לו גמור? ומתריך, אינו דומה דבר הנעשה חלקים חלקים לדבר הנעשה בחטיבה ובשלימות אחת. אם כמה אנשים משתתפים לעשייה אחת, הרי היא נעשית חלקים חלקים, לא כן אם המתחיל בה הוא גומרה, הרי נעשית המצוה בשלמותה, לכן היא שווה הרבה יותר, והיא הנותנת שדווקא פנחס נשלח לנקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים ולא אחר.

"ויאמר משה לבני גדול בני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשובו פה וכו- (ל"ב ו')

בהיות "**אמרי אמת**" נער, לילה אחד למד עד שעה מאוחרת, בבוקר שם לב, סבו הגדול ה"שפת אמת" שהוא מתמהמה ועדיין לא קם. משתעורר, החל לומר לו דברי מוסר על שמאחר הוא לקום לתפילה, לאחר מכן שאלו את ה"אמרי אמת" למה לא אמרת לו שלמדת עד מאוחר? ענה להם הנער ששומעים דברי מוסר מהסבא הדגול לא מפסיקים. ויש לי ראיה מפרשת השבוע שבני גד ובני ראובן ניבשו למשה רבינו וביקשו להישאר בעבר הירדן מיד החלל הוכיח אותם תוכחה ארוכה, ורק אחרי ששמשה רבינו סיים להוכיחם, ענו לו שכונתם היא לבוא ולהילחם עם בני ישראל, ולא הפסיקו אותו באמצע, הרי מוכח ששומעים דברי מוסר לא מפסיקים באמצע.

דמויות הוד

רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל / נלב"ע כ"ח תמוז תשל"ט

שח הגאון רבי משה מרדכי הלוי שולזינגר זצ"ל: "שמעתי סיפור נחמד מאלף מאד מת"ח יקר אחד שליט"א, שזכה להיות נאמן ביתו של רבנו הגדול האהוב הבלתי נשכח רבי שמואל רוזובסקי זצוק"ל.

"וסיפר, שיום אחד בא לרבנו שמואל תלמיד ותיק שלמד אצלו בזמנו בישיבה, ועכשיו באברכותו הוא גר בירושלים. וקיבל אותו רבנו שמואל באהבה ובחיבה עצומה כדרכו הטוב, והתעניין במצבו היום. וכששאל אותו מה עיסוקו היום, השיב בקול ענות חלושה, כמעט כמגמגם, שהיום הוא מלמד בחיידר בירושלים.

"ויען רבנו שמואל ויאמר לו: 'מצלצל המילים בתשובתך הנני רואה שמתבייש אתה בעבודתך, ובכן, רוצה אני להגיד לך: אני, שמואל רוזובסקי, ראש ישיבה בפוניבז' וכו' וכו' - יודע אתה בזכות מה? בזכות המלמד דרדקי שלי בגרודנה, שהיה מתגאה בעבודתו, ולכל אחד היה מספר כמה שמח הוא שהוא מלמד! והתלמידים שמעו זאת כסדר מפיו, ודבר זה הכניס בהם אהבה ותשוקה וצמאון עצומים לתורה. וזו היתה דחיפה עצומה ללמוד בשקידה ובחשק ובשקיקה. דע לך, כי עבודתך, עבודת התורה היא היותר חשובה ונכבדה לפני הקב"ה!"

"ודברים מתוקים אלו הכניסו רוח חיים ושמחה בהמלמד הירושלמי הזה, ויש בכוחם לשמח גם אותנו המלמדים בעזה"ת"

סח תלמיד: פעם עמדנו קבוצת תלמידים בפרוודור שבקומת הכניסה לישיבה וכיתרנו בעיגול את מורנו ורבנו הנערץ, ראש הישיבה מרן הגאון רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל. היה זה מחזה קבוע לאחר כל שיעור ושיעור של רבי שמואל, התלמידים הקיפו אותו באהבה והערצה, בניסיון לא לפספס אף מילה היוצאת מפיו הקדוש, פה המתגבר בתורה.

והנה מולנו צועד המנקה הוותיק של הישיבה, אברהם'ל קראו לו, וביקש לבשת ל'רבי'. פנינו לו מקום והוא ניגב לרבי שמואל, והחל להביע כאבו וצערו כי הוא מתגורר כיום בשכונה חילונית ושכניו מחללים את השבת בריש גלי, מה שטורד את מנוחת נפשו ומפריע לעונג השבת. הוא הוסיף להתאונן באוזני רבי שמואל: "בצערותנו ברוסיה היינו נזהרים על שמירת השבת במסירות נפש, ואילו דווקא כעת בגיל הזקנה, כשעליתי לכאן למדינת היהודים ושמירת השבת אמורה להיות מובנת מאליה, נגזר עלי משמים לסבול קלות של חילול שבת...". הוא ביקש מרבי שמואל לסייע לו לעבור דירה לשכונה חרדית ולהיפטר מהסבל הנורא שמעיב על רוחו. רבי שמואל ניסה בתחילה לשמחו ולהרגיע את רוחו הסוערת במילתא דבדיחותא, אך לא נחה דעתו והודיע לרבי שמואל בהחלטותי: "אם לא יסודר הענין איאלץ לחזור לרוסיה". כולם חייכו מאהיזם, היה זה בעידן טרום נפילת שלטון הברזל, כשרוסיה היתה עדיין סגורה ומסוגרת, אין יוצא ואין בא, ורבי שמואל אף הוא הגיב לו בחיך: "רבי אברהם! לפני שתיסע לרוסיה אל תשכח לבוא לאחל שלום ולהיפרד מאתנו...".

כך הסתיימה השיחה, כשחיך רחב פרוש על פני כולם.

לאף אחד מאתנו לא היתה הוזה אמיני כי ייצא משנה מהשיחה הזאת. אולם כעבור ימים אחדים נודע לנו כי התבדלנו. מאותו הרגע רבי שמואל לא נח ולא שקט. "יהודי חש שלא בנוח, לא משנה מה תפקידו ומעמדו, מוכרחים לעזור לו".

מיד כשבא הביתה הרים טלפון לאחד ממכריו במשרד השיכון, עמו עמד בקשרים טובים, וביקש שיפעל ככל יכולתו להשיג דירה עבור אחד מידידיו הטובים אשר סובל משכניו החילונית באזור מגוריו וחובה לאתר עבורו אזור אחר טוב יותר. הלה שמע על ידיד טוב של רבי שמואל המצוי במצוקה והדדיר מיד לפנות אל כל הנוגעים בדבר, ותוך ימים אחדים סודר לו דירה בבי טוב.

אותו ידיד ממשרד השיכון כל"כ רצה לסייע לרבי שמואל, עד שאפילו ביקש מאחד מנכדיו ללכת לסייע לאברהם'ל להעביר את הרהיט ושאר מטלטליו מדירתו הישנה לזו החדשה.

רבי חיים פרידלנדר זצ"ל / נלב"ע כ"ח תמוז תשמ"ו

משל שאמר הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, לאחד המשיט אניה בלב ים, שהדרך לקשור בגוף הספינה חבל עבה, וכאשר היא עוגנת בנמל קושרים את ראש החבל השני לתוך עמוד ברזל הקבוע בשפת הים כדי שלא תיסקף הספינה ברוחות סערה, ומכיון שהחבל השוהה בימים זמן זמנים טובא מוכרחים להחליפו מעת לעת בחבל חדש. פעם שאל 'חכם' אחד את משיט האנייה: "מה לך טורח הרבה בהחלפת החבל, לפתוח את כל הקשרים העבותים, להוציא את הישן ולהכניס את החדש ולקשורו כדבעי, הרי יודע אתה היטב שגם חבל זה ישקע מיד במים וב'תוך כדי דיבור' אף הוא יתלחח במים, ואפוכי מטרטא למה לי...". השיב רב החובל, שכאשר החבל שקוע זמן הרבה בתוך הים אזי המים נבלעים בסיבי החבל ומרככים אותו, עד שלא יעבור זמן הרבה וייתקף החבל מאליו ו'תברח' הספינה לעומק הים; ולכן אין עצה אחרת אלא להחליף בחבל חדש מזמן לזמן כדי שיהיה החבל בתקופו ויעמיד איתן את הספינה כנגד כל הגלים ורוחות זעף.

כיוצא בדבר הוא גם לענין חודש אלול: במשך כל השנה מכרסם היצר ומחליש את ה'חבל' - הקשר בין ישראל לאבינו שבשמים, ועבודתנו בחודש אלול ובימים הנוראים לחדש את ה'חבל' ולחזק הקשר אל הקדוש'ברוך'הוא כדי שלא יתנתק לרוב חולשה בהמשך השנה.

רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל / נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב

מפורסם מכתבו של גאון הגאונים מרן רבי זעליג ראובן בעניסי צצוק"ל, "שכתב סמיכה לרב אלישיב זצ"ל, בהיותו פחות מבן שלושים, והפליג בשבחים ותוארים (וצריך לדעת כי בדור ההוא עדין לא הפליגו בתוארים כך כל מי כל על שלמד דף גמ' וכו', זה כל הוא משנים המאוחרות יותר, ובזמן ההוא כל מילה ומילה של אדם גדול היתה שקולה ומדודה היטב). וכה כתב לו מרן הגדול"ר צצוק"ל "הנה האברך הנ"ל עליו נוכל לומר כי הוא קנןך חדש מלא ישן, בקי בכולא תלמודא, גם דברי רבותינו הראשונים והאחרונים והירין ליה, מקשה ומפרק בדרך חריף ובסברא ישירה ומסיק שמעלתא אליבא דדינא כמותו ירבה בישראל" ... ומסיים: "יורה וידין בכולי הלכתא, ויכולים לסמוך עליו בבטחה כי הלכה כמותו". כך כתב עליו בהיותו פחות משלושים שנה. ומני אז נוסף עליו למעלה משבעים שנה של עמל ויגיעה בתורה, דביקות בתורה ונותנה עשרים וארבע שעות ביום בלא היסח הדעת כלל, וכפי שהעיד על עצמו, שמה שזוכר את תלמודו הוא משום שלא הסיח דעת מן התורה כל הימים. האיך אפשר לבוא ולדבר אחר אדם גדול שכזה. (מתוך הספד בבית מדרשו של רבינו ג' אב תשע"ב)

דבר שקר ישנא צדיק

באחת ההודמנויות, פנה מאן דהו אל רבינו בשאלה מפני מה כתב הרב מבריסק מכתב בו הכתיר רב פלוני, שרבים חלקו על דרכו בהשקפה בתואר 'מרן'. תוך כדי הדברים העלה אחד הנוכחים את הסברה כי הרב מבריסק נהג כן, כיון שצרכי השעה חייבוהו לחלוק כבוד לאותו רב.

רבינו נרתע מהדברים וקרא ברתת וזיע 'הבריסק' רב לא העלה על הכתב דבר שקר! אם כך כינה את אותו רב בתואר 'מרן', הרי שיש לחקור מפני מה נהג כן, אבל לומר על הבריסק'ער רב שכתב דבר שקר, כזאת אין להעלות על דל השפתיות!"

בהדמנות אחרת, כאשר רבינו שב מכיבוד מסנדקאות, התנוססה לגנב עיניו מודעה בה צוטטה צוואתו של אדם גדול, שחתם את דבריו האחרונים בהבטחה להיות למליץ ישר לכל הנענים לבקשתו.

רבינו סקר את המודעה ומלמל רפות: "אני איני יכול לכתוב כך, מי יודע אם כשניגע לשם נסתדר בעצמנו"...

דובר שקרים לא יכון

מידת האמת היתה יקרה לרבינו מכל חמדות תבל, וכאשר מאן דהו כשל באי אמירת האמת, היה הוא מנודה מלפניו מאד ועד עולם, וכל התחייבויותיו והבטחותיו כי לא ישוב עוד לכסלה לא נחשבו למאומה, שהלא מי יערב שגם הבטחה זו אין שקר יסודה.

כאשר המליצו בפניו על מאן דהו, שעל אף שלא צעד לאור מידת האמת, היה בר אוריין וגדוש בתורה, הגיב רבינו בסיפור מעשה: בעיר וינה כיהן רב בית כנסת, שהצטיין בחכמתו יותר מאשר ביראתו, ומעשיו והנהגותיו לא עלו בקנה אחד עם מידת האמת. באחד הימים, לאחר שהרב בא במריבה עם חזן בית הכנסת, השיב לו הלה כגמולו ולא המתין לו בסיום קריאת שמש. לאחר התפילה פנה הרב אל החזן בתוכחה: "כיצד לא המתת לי עד שאגיע ל'אמת'?" "אם הייתי מבקש להמתין עד שתגיע ל'אמת', הישנו החזן מיניה וביה, 'הרי שאלה הייתי יכול להמשיך בתפילה לעולמי עד!'"